

Molnár Kriszta

Megjelent Az élet játék 2 módszertani kiadvány

Az osztályfőnök szerepe gyakorlatias megközelítésben

Az élet játék 2.

Módszertani kézikönyv
osztályfőnökök részére

TANDEM

A 2015. év egyik innovációja a TANDEM munkásságában Az élet játék kiadvány második részének megjelenése volt, amely a hasonló címmel korábban megjelent módszertani füzetünk folytatása. Rovatunk most következő cikkében ezt a kiadványt szeretnénk megmutatni kedves olvasóinknak, annak érdekében, hogy minél több iskolába eljuthasson annak a híre, hogy az oly sokat hiányolt gyakorlatias megközelítésű segédanyagok sora egy újabb darabbal bővült, amely a hozzá tartozó bemutató workshoppal együtt elérhető.

Küldetésünk: a nemformális nevelés eljuttatása a hagyományos iskola falai közé.

Az élet játék kiadvány megjelenése a TANDEM missziós tevékenységének egy nagyon fontos mérföldköve volt, hiszen azt a célunkat, hogy a hagyományos iskolarendszer falai közé eljuttassuk a nemformális, élmény alapú nevelést, valamint a személyiség- és közösségfejlesztést, onnantól sokkal hatékonyabban tudjuk megvalósítani. A kiadvány és a hozzá tartozó workshop belépő lett számunkra a Dél-Szlovákia alap- és középiskolaiba – az elmúlt három évben több mint harminc iskola pedagógusközösségével dolgoztunk együtt, a tanárok számára pedig, akik a könyvvel és a módszertannal megismerkedtek, egy olyan hiánypótló segédeszközzé vált Az élet játék, amely az osztályfőnöki és nevelői szerepük megformálásában régóta keresett támpontot ad.

Elsődleges tapasztalatok és felhasználói visszajelzések

Rengeteg pozitív visszajelzést kaptunk azoktól a pedagógusoktól, akik elkezdtek használni a könyvet: visszaigazolták, hogy a kiadvány „használatra született” és több szempontból praktikus. Megosztották velünk az ott található játékok által elért eredményeket és változásokat, kéréseket fogalmaztak meg, hogy mi mindenről szeretnének még olvasni-beszélni. Mindemellett pedig egy újabb fontos lépésként lehetőségünk nyílt arra is, hogy a leendő pedagógusokkal és osztályfőnökökkel, vagyis az egyetemistákkal intézményesített keretek között kezdjünk el foglalkozni a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-Európa Tanulmányok Karán tartott szemináriumunk keretében. Ezen órák és a különböző iskolákban tartott workshopok egyfajta műhelymunkát tettek lehetővé, amely során javult a rálátásunk a tekintetben, hogy milyen nevelési kérdésekről érdemes még beszélni, milyen osztályfőnöki témák lehetnek még érdekesek a gyakorló pedagógusok számára.

Ezek a tapasztalatok adtak legfőképpen inspirációt arra, hogy elkezdjünk dolgozni a folytatáson. Egyrészt új témákat választunk és dolgozunk ki óravázlatokká, másrészt egybegyűjtjük az osztályfőnöki munkához ajánlott csoportvezetői ismereteke. Ezen felül pedig „égető” kérdésekről szólaltatunk meg olyan tapasztalt szakembereket, akik a gyakorlati oldalt képviselik.

Az élet játék 2. kiadvány felépítése

Kiadványunkat három téma mentén építettük fel, az elméletibb irányból a gyakorlati témákra át a szakmai személyiségfejlesztés felé. Az első részben az osztály életére és annak sajátosságaira, látható és láthatatlan folyamataira tekintünk rá. Ebben a fejezetben elsőként egy összefoglalást közlünk arról, hogy egy csoport, közösség, osztály életében milyen fázisok, életszakaszok következnek be törvényszerűen és azoknak milyen tünetei vannak. Hogy lehet felismerni és kezelni az osztályközösség alakulását, viharzását, szabályalkotó folyamatait, hogyan járulunk hozzá ahhoz, hogy a működés fázisa minél érettebb és termékenyebb legyen, illetve hogyan teremtsünk méltó lezárást egy osztály életének, amikor ez a fázis kerül sorra. Eddigi tapasztalataink azt mutatják, hogy ha a felsorolt fázisokat és azok felismerését beépíti egy osztályfőnök a diákokkal való munkájába, sokkal mélyebb szintű megértése lesz arról, hogy mi zajlik az osztályban, és könnyebben tud ezekre hitelesen és hatékonyan reagálni. Kevesebb frusztrációt, eszköztelenséget és egymás mellett elbeszélést eredményez, ha fel tudjuk ismerni a tünetek mögött rejlő dinamikai folyamatokat, és egyfajta szemlélődést építünk be az osztályfőnöki gyakorlatunkba, amelyben meg tudjuk őrizni a folyamatok felismerése iránti kíváncsiságunkat.

A következő témák, még mindig az első részben, a további csoportdina-

mikai jelenségeket tárgyalják. Elsőként a szerepek és szabályok kerülnek kibontásra – erről a témáról októberi számunkban is olvashattak a Kedves Olvasók. Ezt követően a konfliktusok kialakulásának, lezajlásának és kezelésének módjait tekintjük át csoportdinamikai megközelítésből. Ami ennek a szemléletnek a hozadéka lehet, hogy megmutatja, hogy nem valami rossz, kerülendő, veszélyes jelenségnek tekinti a konfliktust, hanem úgy kezeli, mint a csoportélet természetes velejáróját. Ennek a hozzáállásnak az eredményeként egy osztályfőnök megtanulhatja félelem nélkül átélni, mederben tartani, facilitálni az osztályában keletkező konfliktusokat, oly módon, hogy azok a csoport tanulásának a lehető legépitőbb módon váljanak a részévé. Hiszen a konfliktusokat és azokhoz tartozó kommunikációs módokat is tanulni, tanítani kell – ezt egész biztosan életre szóló hozadékként fogják tudni magukkal vinni diákjaink.

Az ellenállás mint csoportdinamikai jelenség az első kötet felhasználói visszajelzései alapján került be a témánk közé: nagyon sok kérdést kaptunk, elsősorban az egyetemista csoportokból, arra vonatkozóan, hogy ellenálló, érdektelen, mással foglalkozó, a tanóra menetét következetesen ellehetetlenítő diákokat hogyan lehet „jobb belátásra bírni” és az óra céljainak irányába terelni. Ezeknek a problémámnak a kezelésére kínálunk egy szemléletmódot és gyakorlati lépéssort azzal, hogy példákön keresztül illusztráljuk, hogyan lehet a viszont-nyomás gyakorlásától eltérő formában is kezelni, megszelídíteni, saját malmunkra hajtani az ellenállás energiáját.

Végezetül pedig a csoportdinamika fejezet egyfajta „csemegéje” a vált fülű olvasók részére az indulatáttétel. Ez a rejtélyes név azt a jelenséget takarja, amikor tanárként olyan érzelmi reakcióknak vagyunk kitéve egy-egy diák irányából, amelyek valójában nem nekünk szólnak, hanem a diák kapcsolatrendszerében szereplő vagy éppen abból hiányzó más szereplőnek. A legkézenfekvőbb példája ennek, amikor elvált szülők esetében a hiányzó fél pótlását várja el tőlünk a diák nem tudatos módon, vagy éppen úgy „haragszik” ránk, mint valakire, aki a családjából rosszul bánik vele. A tanárszerep egyike azon vezetői szerepeknek, amelyek sok ilyen áttételi helyzetet vonnak magukra azok által a viselkedésminták által, amelyeket nap

mint nap gyakorolnak (gondoskodás, szabályalkotás, jutalmazás és büntetés, számonkérés stb.). Az indulatáttétel megértése és tudatosítása – legyen szó akár pozitív, akár negatív érzelmek áttételéről – tisztítja a saját vezetői, pedagógusi szerepünkről alkotott képünket és segít abban, hogy egy független, szabad szerepgyakorlásban végezzük mindennapi munkánkat.

A második nagy szakasz újabb tíz, életre neveléssel kapcsolatos téma feldolgozása óratervek és játékleírások formájában. Minden téma kapcsán megfogalmaztunk olyan gondolatébresztőket, illetve célokat, amelyeket egy felső tagozatos vagy középiskolás diákcsoport számára vezetett foglalkozás keretében használhatónak tartunk, de természetesen ezeket lehetséges irányoknak szántuk, és arra bátorítjuk az olvasót, hogy saját célokat fogalmazzon meg és a saját szemléletének megfelelő gondolatiságra építse fel a foglalkozást. A játékleírások esetében szintén hasonló ajánlást tennénk: egy-egy gyakorlat lépéseinek megfogalmazása mellett megjelöltünk célokat és igyekeztünk felhívni a figyelmet a veszélyforrásokra, de a rugalmasságra is törekedtünk, hogy minden pedagógus saját osztályához és céljaihoz tudja igazítani az óra menetét. A kiadványban kidolgozott témák az alábbiak: csoportkohézió, értékrend, illetan, nyilvános beszéd, tanulásmódszertan, időgazdálkodás, pénz, egészséges internethasználat, jövőkép, férfi és női identitás. Bemutatásként a következő havi számunkban egyet közlünk ezek közül a kidolgozott témák közül.

A könyv **harmadik szakaszában** pedig a **pedagógus lelki egészség-megőrzésének** és a **problémák megosztásának** egyik lehetséges módszerért mutatjuk be. A szakmai mentálhigiéné fontossága egy olyan szükséglet, amellyel a gyakorlati munkánk során rengetegszer találkozunk: iskoláinkban a pedagógusok évről évre hatalmas teherbírásról tesznek tanúbizonyságot, ugyanakkor nagyon kevés iskola van, ahol a felmerülő problémákra való közös válaszkérésre, esetmegbeszélésre, kölcsönös szakmai tanácsadásra jut idő, energia. A túlterheltség, tanácstalanság, a diákok új generációjának „kezelhetetlensége” mint túl nagy kihívás azonban óhatatlanul kiegészítéshez vezet. Lehetségesnek tartjuk ezeknek a mindennapos problémáknak a megelőzését, éppen ezért vettük be a céljaink közé,

hogy a pedagógusok szakmai identitásának a gondozását mint lehetőséget és a mentálhigiénét szolgáló eszközöket is minél több iskolába eljuttassuk. Ezért szenteltünk egy külön fejezetet a kiadványban a Bálint-módszeren alapuló esetmegbeszélés leírásának, és ezért szeretnénk a kiadvány terjesztését pedagóguscsoportoknak szóló esetmegbeszélő alkalmakkal egybevetni.

A kiadvány használatáról és terjesztéséről

Mindenekelőtt, hasonlóan ahhoz, ahogy az első kötet megjelenésekor is tettük, rögzíteni szeretnénk, hogy a kiadvány használatra született: akkor tölti be leginkább egy-egy olvasónál a célját, ha a játékok kipróbálására, fejlesztésre, bővítésre, továbbadásra kerülnek, hiszen ahány osztály, annyiféle sajátos közösség, így már előre tudható az, hogy egyetlen gyakorlat sem alkalmazható minimális illesztés nélkül a gyakorlatban.

A használhatóság tekintetében elsődlegesen az alapiskola felső tagozatos osztályok és a középiskolás osztályok szerepelnek a foglalkozástervek elsődleges célcsoportjában, de az eddigi tapasztalatok alapján elmondhatjuk, hogy a gyakorlatok alkalmasak más olyan nemformális csoportokkal való munkában is, ahol a közösség- és személyiségfejlesztésnek jelentősége van. Például ifjúsági közösségek, fiatalokkal foglalkozó civil szervezetek, cserkész és más mozgalmi csoportok, vallási közösségek munkájában is építő lehet a kiadványban ajánlott témák feldolgozása.

Ami pedig a kiadvány terjesztését illeti: most is ragaszkodunk ahhoz a jól bevált gyakorlatunkhoz, hogy önmagában a könyv nem kapható, hanem egy bemutató workshop keretében juttatjuk el pedagóguscsoportokhoz a módszertant, és ennek kiegészítőjeként kapják meg a résztvevők a könyvet is. Ennek a gyakorlatnak a legfőbb célja az, hogy az élmény alapú módszereket saját élményen alapon (és nem frontális előadás vagy olvasható leírás formájában) mutatjuk meg a pedagógusoknak, abban bízva, hogy ez a személyes élmény lendületet ad számukra ahhoz, hogy a módszereket kipróbálják. Emellett pedig, ahogyan az eddigi tapasztalataink igazolják, kivétel nélkül bekövetkezik az a pozitív „mellékhatása” is a workshopnak, hogy a résztvevő tanárcsoport egy megerősítő, közösségépítő élménnyel is gazdagabbá válik.